

Pastirček Anžek.

a se bodo spustile megle niže, pa se bo usul sneg," so rekli Dolenčev stric tisto popoldne samim sebi. In modrovali so stric dalje: „Dolgo je odlašal — preklicano! — Gašper z malho je menil: Teden pred Božičem brez snegá — o kresu tuli brezen vrh gorá... Res bi ne bilo dobro, preklicano, da ne! A jaz pravim in rečem, da se bodo nagnile megle, pa se bo usul sneg.“

In Dolenčev stric so se ozrli še enkrat po nebu in so vohali zrak. Pokimali so še enkrat z glavo in so odšli počasnih, umerjenih korakov v hišo. In kakor bi jih bile prej čule megle, so se nagnile res niže v dolino. Zazdelo se je, kakor bi se bile pobelile in se stresle za hip — in priletela je prva snežinka in... tam daleč druga... in tretja... in četrta... in naposled so se zgostile, in čez nekaj minut so bila bela vsa tla.

Dolenčev stric so se prikazali zopet na pragu. Gledali so v nebo in so pokimavali z glavo. „Pa sem rekel — nagnile so se, pa se je usul sneg. Nakopičilo se ga bo, saj pravim, pa ravno za praznike se ga bo nakopičilo... Nažgal bom vivček, pa bom sedel za pečjo.“

Stric so izgínili v izbo in tam potrkali pepel iz vivčka. Nabasali so ga s tobakom in so pogledali še enkrat skozi okno in so pokimali z glavo: „Nakopičilo se ga bo...“

Sneg se je zgostil; vedno debelejšje so bile snežinke in vedno bolj suhe. Od gorá je zavel veter; snežinke so zaplesale za hip in so potem padale poševno na zemljo. Z drevja so sfrčali zadnji veli listi; veje so se stresle nalahko in so bile potem mirne. S polja so se dvignile vrane. Z glasnim krakanjem so hitele nad gorsko vasjo in so se razgubile v beli daljavi... In tako je prišla v zagorsko vas zima...

Snežinke so trkale neslišno na okna, kakor bi klicale mlado deco: „No, kje ste pa, moji paglavčki? Priletite vendar vun, pa si natlačite kepo...“ — Ali deca je sedela v šoli; nemirna je bila tisto popoldne, kakor bi sedela na iskrah. Oči so visele neprenehoma na oknih, kjer so trkale snežinke in se jim smehljale, smehljale tako, da so se topile od samega smehljanja. Gospod učitelj so pripovedovali lepo božično povest — a zastavim Dolenčevega strica vivček, da danes ni poslušal nihče, razen par tihih, mehkokodrastih deklic, ki so sedele tam spredaj... Ej, saj so klicale snežinke, in pesti so se že krčile, da napravijo lepo, okroglo kepo in jo vržejo sosedovemu Jakcu v hrbet.

Pa so končali gospod učitelj tisto lepo božično povest, pa so rekli: „Ker je jutri Sveti večer, pa sklenemo danes malo prej.“

In tedaj je skočila deca in porivala drug drugega proti izhodu. No, naposled je bila zdrava zunaj, samo sosedov Jakec je malo zaostal in si tiščal sredinec k ustom. Oči so mu bile rosne, in ves obraz se mu je držal nekam na jok. Stisnil je Jakec torbico tesneje k sebi in jo je pobrisal naglo

po cesti skozi vas. A zapazil ga je Mrakov Gregec. Obljubil mu je kepo, obljubil poleti že, ker mu Jakec ni hotel dati oreha.

„Veš, ti Jakec,“ tako je rekel in obljubil poleti, „prvo kepo vržem tebi v glavo... veš, prvo, zato ker si ti Jakec jakcasti.“

Pa je res vrgel kepo, tisti Gregec Mrakov. A Jakca ni zadel, ker Jakec je že izginil za ovinkom. Spomnil se je bil res, da mu je bil obljubil Gregec poleti tisto kepo; zato se je potuhnul in je zbežal, ker bi ga bilo zbolelo, če bi bila padla kepa na njegovo glavo. Pretkan ptiček je bil, ta jakcasti Jakec, in se je namuznil, ko je srečno odnesel svoje hitre pete.

„Pa je vrgel kepo za mano, pa me ni zadel,“ je potožil v veži mami. „Tisti Gregec...“

A mama so dejali prst na usta. „Tiho bodi,“ so rekli, „saj veš, da je Anžek bolan.“

Mali Jakec je vtaknil kazalec svoje levice v usta in je smuknil v hišo. Ker ga je zeblo, se je stisnil k gorko zakurjeni peči. Odložil je torbo in je gledal pozorno na postelj, kjer je ležal njegov bolni bratec — pastirček Anžek. Izpod odeje se je videla samo glava, toda samo oči, nos in usta, ker je bilo čelo zavito v belo, volneno ruto.

Jakec je še vedno držal prst v ustih in gledal pozorno na bratca. — Jej, čemu pa ne vstane, ko bi bilo vendar treba? Jutri je Sveti večer... pa kje so jaslice v Stoparjevi hiši, oj, kje so? Pastircev ni, da bi pasli bele ovčice po mahovitih hribčkih; hlevca ni, da bi počivalo tam božje Dete; in angelov ni, da bi viseli na zlati nitki nad hlevcem in bi imeli zvezde na glavi. Vse še počiva tam v jerbasu, Anžek leži in jutri je že Sveti večer... .

Zaskrbelo je Jakca, da se je premaknil nemirno na klopi. Zjutraj navsezgodaj je bil odšel v Brde, vzel je bil košek s seboj in je natrgal najlepši mah. Ravno tam nad Pečmi ga je bil natrgal, pa še poln košek, ker je mislil, da bo delal danes popoldne Anžek jaslice. Snoči je bil rekel tako, a danes spi in še na misel mu ne pride. — Kje so jaslice v Stoparjevi hiši, oj, kje so, ko je jutri že vendar Sveti večer?

Zaskrbelo je Jakca tako, da se je ugriznil v kazalec in se je premaknil na konec klopi. A v tistem hipu se je prebudil Anžek, pogledal je najprvo v strop, a potem okrog sebe. Zapazil je Jakca in se je obrnil k njemu.

„Ali si prinesel mah?“ ga je vprašal s tihim glasom.

In tedaj se je odvalila od Jakčevega srca velika skrb. Vstal je in stopil k postelji.

„V Brdih sem bil... Ravno nad Pečmi sem ga natrgal, pa še poln košek.“

In Jakec je šel v sosedno izbo in se je vrnil s polnim koškom. Tako lepo zelen je bil tisti mah, pa še prav nad Pečmi je bil natrgan, kjer raste najlepši. Saj sem vam že rekel, ta pribiti Jakec jakcasti! Spleže pod Peči, pa si natrga najlepšega mahu v košek... .

Pa kje so jaslice v Stoparjevi hiši, oj, kje so? Večer se je že delal, a v kotu je stala deščica in krog deščice vse polno mahu, zelenega mahu. Zraven pa je stal Jakec, prst je držal v ustih in je jokal. In na postelji je

jokal bolni pastirček Anžek, ker Jakec, ta pribiti Jakec jakcasti ni znal delati jaslic. Zabil je tri žebelje v steno, položil nanje deščico in natrosil nanjo mahu — pa se je utgal žebelj, pa je padla deščica na tla, in mah se je razsul okrog nje. In vtaknil je Jakec prst v usta, pa je zajokal, in Anžku je postalo bridko v srcu . . . Pa bo prišel Sveti večer — in jaslic ne bo, in tudi pastirci ne bodo pasli ovčic po mahovitih hribčkih . . .

Prinesli so mama luč v izbo in so ju potolažili. Pridejo oče domov, zabijejo deščico v kotu in napravijo vse lepo, da se bo svetilo krog hlevca. Na zlati nitki bo visel angel, trombo bo imel v roki in na njegovih glavi bodo žarele zvezde. V hlevcu bo gorela luč in božje Dete se bo smehljalo.

Takrat je vzel Jakec prst iz ust, in tudi Anžek se je pomiril . . . Pride Sveti večer in najde tudi v Stoparjevi hiši jaslice. Pastirci pojdejo proti hlevcu, ali pa bodo stali pod mahovitim hribčkom, naslonjeni na zakrivljeno palico. Samo eden bo stal visoko tam gori pri Betlehemu in bo trobil v rog. Sveti Trije kralji bodo jahali na iskrih konjičkih proti hlevcu; imeli bodo zlate krone na glavi in v roki zlata žezla . . .

Večer se je bil že naradil in v sobo so stopili Dolenčev stric. Otrkali so si čevlje ob prag in so stopili potem k peči. — „Nakopičilo se ga bo, nakopičilo,“ so rekli in si meli roke. „Zavohal sem ga včeraj — pa so se nagnile megle in usule so ga . . .“

In stric so govorili še veliko in so prerokovali. Potem so se pa obrnili k Anžku in so menili: „Pa si še vedno bolan, ti pastirček? — Bo že boljše malo potrpljenja, veliko veselja.“

„Prehladil se je bil — v tisti megli se jih je veliko prehladilo. Težka je bila, pa je legla na šibke prsi,“ so dejali mama in postavili kraj postelje skledico, polno gorke juhe. In stric so opazili Jakca v kotu, kjer je še vedno ležala deščica in polno mahu, zelenega mahu.

„In ti, Jakec jakcasti?“

„Sem hotel narediti jaslice, pa je padla deska — oj, in ves zeleni mah,“ je potožil Jakec in dajal kazalec v usta.

„Mhm, jaslice,“ so pokimali stric. „Pa kje so pastirci in hlevce? — Aha, tukaj v jerbasu . . . Čakaj, bomo pa naredili . . .“

In stric so delali jaslice. Pastirček Anžek je sedel, in obraz se mu je razveselil. Zabili bodo stric deščico, lepo bodo naravnali mah na nji — lepo, da bodo stali tupatam zeleni hribčki in bo stalo lepo drevo; v senci bo pa sedel samotni pastirček in bo piskal na piščalko . . .

In res so napravili stric jaslice, pa še tako hitro — v eni uri so bili gotovi. Vse je bilo v lepem redu — stali so pastirci, kot bi bili živi, in ovčice so se pasle po zelenih rebrih. Hlevce je stal tam sredi in treba je bilo nažgati samo še svečko, pa bi se zasvetila lepa, rdeča okenca. Zasmehljalo bi se tedaj vse, in angel bi se zganil nad hlevcem na zlati nitki in lepo bi se zasvetile zvezde na njegovih glavi.

Pastirček Anžek je vzkliknil ves vesel, a Jakec je vzel kazalec iz ust in je tlesnil z rokami . . .

Pastirčku Anžku je bilo hudo, da je bil bolan. Videl je, kako je zunaj padal sneg; lepo se je kopičil, kot bi hotel ustreči deci — vzame si sani in zdrči na njegovem hrbtu po visokem klancu . . . A pastirček Anžek mora ležati bolan na postelji in njegove misli so žalostne. — Toda jutri zjutraj bo vstal, čisto zdrav bo; vzel bo sani in bo zdrčal po visokem klancu . . . A pastirček Anžek le ni ozdravel. Bolela ga je glava in čutil se je slabega, da se ni mogel dvigniti na postelji. Gledal je neprenehoma v jaslice, ki so stale v kotu in ki so jih napravili Dolenčev stric.

In takrat je mislil pastirček Anžek, veliko mislil. Videl je pastirce kraj mahovitih hribov, ovce so se pasle tam in tuintam je stala rdečkasta krava. Imela je zvonec na vratu in glavo sklonjeno k tlom . . . In tedaj se je spominjal pastirček Anžek lepih dni, ki jih je preživel v jeseni; prihajali so k njemu, in Anžku se je zdelo, da jih živi nanovo.

Glej, ali niso lepe Stani, ki se dvigajo tam ob strmi gori? Polne so sočne trave, in pomladi dehté tam šmarnice in poleti črlikajo tam zamorcimurni in se grejejo v toplih solnčnih žarkih. In jeseni prižene pastirček kravice sem. Ob rebri se pasejo tam in zvončki zvončkkljajo tako prijetno. A tam visoko nad njimi sedi pastirček; zakuril si je bil ogenj in je vrgel par krompirjev vanj. Sedi tam pri ognju in poje z zvonkim glasom, da prijetno odmeva sem od skalnatih Pečij. Včasih zavpije nad kravo, ki je kam predaleč zašla — in krava posluša takoj. In pastirček poje dalje — vesele pesmi poje srečni pastirček Anžek.

Deset let je bil dopolnil tisto jesen, in oče so ga odbrali za pastirja. Popoldne, ko je bil prost šole, je gnal vesel krave v Stani. Samoten je sedel tam visoko gori; lepo je gorel njegov ogenj in modrikasti dim se je dvigal še lepše proti nebu. Prepeval je vesele pesmi, in kdor ga je slišal, se je nehoté ustavil in poslušal. Morda je bil kmet, ki ga je slišal; pomigal je z glavo in si je mislil: „Da te — zna pa, zna!“ — Morda je bil gospod; podprl se je na lepo palico, poslušal je dolgo in je odšel počasi in zamišljen naprej. Še tam na koncu Stani je obstal in poslušal za hip pastirjevo petje.

Pa zgodilo se je, da je naenkrat utihnila tista glasna in zvonka pesem tam v Stanéh. Začudili so se ljudje — ali je morda bolan pastirček Anžek? Ali več ne pase po zelenih brdih? Morda pa je odšel kam daleč, služiti v tujino . . . Bilo je tiho po Stanéh; krave so se pasle mirno naprej, a pastirčka ni bilo nikjer. Nič več se ni dvigal visoko tam gori modrikast dim, in nič več se ni pekel tam lepo rumeni krompir.

Pastirček Anžek je tičal tam v skritem jarku; voda je drla tam, majhna, a sveža. Padala je čez skalice in je delala mnogo prijetnih, zelenkastih tolmunčkov. Mlinčki so bili napravljeni tam, trije leseni mlinčki. Lepo in v redu so se vrtela kolesa, in voda je tekla počasi po ozkih rakah. Poleg pa so stali trije mlinarji: brodili so po vodi in ravnali pesek. Mogoče je prišel tupatam velik voden curek, da se je nagnil mlinček in se je prestrašil mlinarček. Hitro je bilo treba popraviti rake in zadelati prekop — in tako je bilo dela, dela čez glavo.

Tako je mislil pastirček Anžek, ta pribiti pastirček Anžek. Pa so mu bili rekli oče nedavno: „Glej, da ne boš brodil po vodi! Mrzlo ti leže na noge, pa se prehladiš . . . Pazi rajši na živino! Izgubi se ti — na, pa jo išči, če jo moreš, išči jo vso noč.“

Tako so bili rekli Stoparjev oče, pa ta preklicani Anžek je le iztaknil vodo. Prišla sta bila Nac in Gregec; poslušala sta njegovo petje, pa sta ga zvabila k vodi. Anžku se je od kraja oglašala vest; tupatam je še skočil iz jarka in je pogledal po živini. A počasi je utihnila tudi vest, in Anžek je pozabil na živino. Mislil je samo še na svoj mlinček in je popravljajl prekope in rake.

Iztaknil je pribiti pastirček Anžek vodo, a nazadnje je iztaknila voda tudi njega. Takole proti večeru je bilo enkrat, pred kakim mesecem. Tri dni prej je nalival dež, in jarek je bil poln. In prišli so zopet trije mlinarji; a njihove mline je bila pobrala voda. A naredili so nove prekope, napravili nove rake in mlinčke. Brodili so po vodi, a voda je bila mrzla tako, da je skelelo. Vendar so bili proti večeru mlini gotovi, in kolesa so se vrtela zopet lepo in v redu.

Pa se je spomnil tedaj pastirček Anžek, da mora gnati živino domov. Zeblo ga je v noge in je splezal iz jarka. Tam spodaj se je pasla živina, vse krave so bile, samo maroge, oj, maroge ni bilo! Pastirček Anžek je gledal naokoli, vsak grm je iztaknil, za vsako skalo je pogledal, a maroge, oj, maroge ni bilo nikjer.

In pastirček Anžek se je razžalostil. Stopil je vrh jarka in je zaklical tovarišema: „O, Nac, o, Gregec! Maroga je šla in maroge ni več . . .“

„Pojdi za njo, pa jo poišči, ti pribiti Anž,“ mu je nasvetoval Nac in jo je pobrisal po jarku navzdol proti domu.

„Navezal bi se ji bil na vrat, da bi bil namesto zvonca, Anžé prisuknjeno,“ je menil Gregec in jo je pocedil za tovarišem.

Pastirček Anžek je stal žalosten vrhu jarka. Kam bi stopil, da bi zagledal izgubljeno kravo; h kateremu grmu bi šel? Čez uro se bo naredila noč, a maroge, oj, maroge ni nikjer. Šla je morebiti v goščo, izgrešila je pot, pa počiva zdaj za kako skalo in še na misel ji ne pride, da je pastirček do smrti žalosten zaradi nje.

„Maroga, oj, maroga!“ je klical pastirček Anžek in je jokal. „Marogica, samo prikaži se mi, samo prikaži . . .“

A maroga se ni prikazala; ležala je nekje v goščavi za kako sivo skalo in ga ni slišala. Prežvekovala je mirno in ni mislila nič. Pastirček Anžek je obupal; tekel je po rebri navzdol, klical je in jokal. Zeblo ga je po vseh udih, da so se mu tresle ustnice. A vendar je tekel naprej, v goščavo je letel in iskal tam.

„O, mlinčki, o, lepe rake, nikoli več vas ne pogledam,“ je zdihoval in se plazil med grmi. „O, oček, da bi bil poslušal vaše besede, pa bi imel zdaj marogo . . . o, marogo . . .“

Anžku je bilo vedno hujše. Samo pol ure še — pa se bo naredila noč; prišla bo, pa maroge ne bo nikjer. Domov pojde; pred očetom bo

povesil glavo in bo povedal, da se je maroga izgubila. Leži kje za sivo skalo in se ji ne ljubi domov . . . A oče vzamejo šibo, in kaj potem, no, kaj potem? — —

„O, maroga, marogica zlata, prikaži se mi,“ je ternal pastirček Anžek, in strah ga je bilo. Kajti po goščavi se je razprostiral že mrak, in mraz je bilo, tako neprijetno mraz. Preskočil je pastirček Anže še nekaj kamenov, splazil se je še skozi grm in je prišel na razhojeno stezo k veliki skali. In tam zadaj, ah, tam za tisto veliko, sivo skalo je res ležala maroga in je mirno prežvekovala.

„O, maroga, marogica!“ se je je razveselil pastirček. „Pa zakaj mi delaš take skrbi? Ostala bi bila na rebri, pa bi ne bilo meni treba žalostiti se zaradi tebe, maroga marogasta . . .“

In pastirček Anžek je veselo pognal s svojo palico marogo. Po stezi sta stopala mimo grmovja in sta prišla k drugi živini. Nato so se pa obrnili vsi po potu proti Pečém. Pastirček Anžek je zapel tesneje svojo suktnjo, ker ga je stresal mraz po vseh udih. Roke so mu bile čisto rdeče, in višnjeve ustnice so se mu tresle. Megla je pokrivala vso dolino, nič se ni genilo po vsem svetu, in večer se je delal . . .

Drugo jutro pa pastirček Anžek ni mogel več vstati, zbolel je bil prav močno; bil je slab in bled, da bi se bil človek razjokal nad njim. Prišla je vročnica, ponehala je tupatam, vstala je spet, in je spet ponehala. In Anžek je govoril takrat o marogi, o mlinčkih je govoril in o lepo spejljanih prekopih. Bil je bolan in ni vedel, kaj govori.

Tako je razmišljeval pastirček Anžek, ko je gledal na jaslice, kjer so se pasle ovčice po mahovitih hribečkih, in so stali pastirci pod širokim drevjem. Hlevcec je bil razsvetljen; lepo so se svetila prijazna in rdeča okenca, in videlo se je božje Dete. Marija se je videla, in sveti Jožef je molil kraj jaslic . . .

Vsi so šli k polnočnici; tudi Jakec se je zavil tesno v suktnjo in je šel k polnočnici. Samo mama so ostali doma, in Anžek je moral ležati v postelji bolan in slab. Pa čemu? — Pastirček Anžek je zaprl oči in je pomislil: Za to, ker ni ubogal očeta, je brodil po vodi in se je prehladil — za to, ker ni poslušal očeta . . . Pa bi šel lahko k polnočnici, podrsal bi se tudi lahko po klancu — sani bi zadržale tako lepo in šlo bi navzdol, da bi padla kučma sredi klanca v sneg . . . Pa mora ležati v postelji, pa samo zaradi tega, ker ni poslušal očeta.

Pastirček Anžek je odprl spet oči in je pogledal na pastirce. Vsi mislijo, da se je prehladil v tisti težki jesenski megli, pa nihče ne ve, da je bolan zaradi tega, ker je brodil po vodi in je delal mlinčke. Da bi povedal resnico, bi se razhudili oče, ker jih ni ubogal, in mama bi bili žalostni. A vendar mu je bilo težko v srcu, da je prikrival greh. In, ali ne gleda tisti veliki pastirec pod široko hruško ravno na njega? Jezno gleda in njegov kosmati obraz je poln nevolje.

Anžek se strese in se obrne k mami, ki sedé kraj postelje in beró iz debele knjige.

„Mama, ali imajo tudi v nebesih jaslice?“

„Kaj ti pride na misel!“ odgovoré mama. „Čemu pa potrebujejo v nebesih jaslic? Tam imajo živo božje Dete, in tudi vsi pastirci so v nebesih, ker so bili pobožni in dobri ljudje.“

„Hm, pastirci,“ reče pastirček Anžek. „Pa če bi bili imeli le en greh, pa bi ne bili zdaj v nebesih?“

„Seveda ne.“

Nastane molk, ker se je pastirček Anžek nekam zamislil. Naposled pa izpregovori spet: „Mama, ali veste, zakaj sem bolan?“

„I, no — prehladil si se menda v tisti megli,“ odvrnejo mama.

„Ne, zato sem bolan, ker sem brodil po vodi... zato sem bolan, ker nisem poslušal očeta.“

„Kaj mi ne praviš,“ se začudijo mama in pogledajo sinčku v oči. A Anžek jim pove vse; o mlinčkih pové in o marogi, ki je šla v grmovje. Legla je za skalo in je prežvekovala mirno. — Ko Anžek pove vse, se ozre na bradatega pastirca tam pod široko hruško. In glej — nič več ne gleda nanj jeznih oči in v njegovem obrazu ni več nevolje. Anžku samemu pa je prijetno v srcu, da je povedal resnico. Še lepše se mu zdé zdaj jaslice. Obseva lučka betlehemska zidovje, mirno stojé pastirci in na zlati nitki se ziblje angel. Trombo ima v roki in nad glavo se mu svetijo zlate zvezde.

Tisti čas pa je zazvonil v zvoniku polnočni zvon. Mama so stopili k oknu; odgrnili so zaveso in pogledali v noč. Sneg je bil nehal naletavati; razdelili so se oblaki in prikazovalo se je jasno nebo, polno velikih zvezd. Tuintam se je prikazal mesec, in takrat je zalesketal sneg v tisočernih biserih. Vse je bilo tiho kroginkrog, samo svetonočni zvon je pel sveto pesem.

Mama so se usedli nazaj k postelji in so pričeli moliti; z njimi pa je molil tudi pastirček Anžek — —

Ko so potrkali sveti Trije kralji na duri, takrat je bil pa pastirček Anžek že čisto zdrav. Še vedno so stale jaslice tam v kotu; samo Svetih kraljev še ni bilo pri hlevcu. Stali so še visoko gori pri Bet'ehemu in so gledali na hlevce pod sabo. In pastirček Anžek jih je sam prestavil tisti večer k hlevcu — sveti Trije kralji so molili božje Dete, in obsevala jih je rdeča lučka iz hlevca...

Jožef Vandot.

